

Stavební mechanika R1

K132 SMR1

Přednáška č. 9

Složené soustavy

a

Úvod do analýzy normálového napětí

Co nás čeká v deváté přednášce

Průběhy vnitřních sil na složených soustavách

- Princip výpočtu
- Příklad: Rovinná konstrukce
- Další kontroly průběhu vnitřních sil

Základní způsoby namáhání prutů

Tažený/tlačený prut

- Normálové napětí a deformace
- Modul pružnosti
- Využití při návrhu/posouzení kci

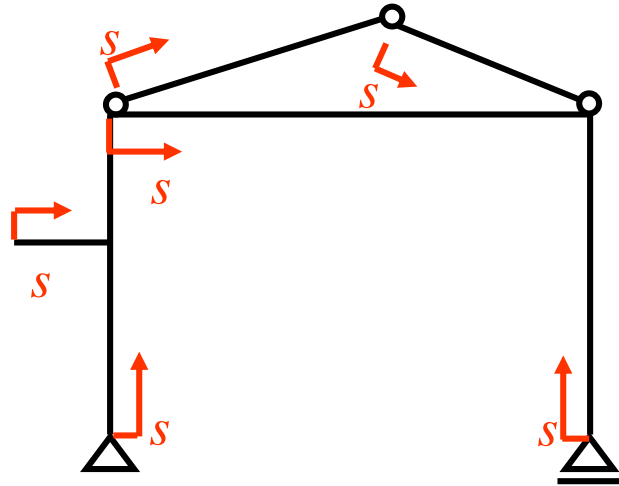
Ohýbaný prut

- Ohybová křivost prutu
- Jak souvisí napětí a křivost
- Jak souvisí napětí a M

Zobecnění

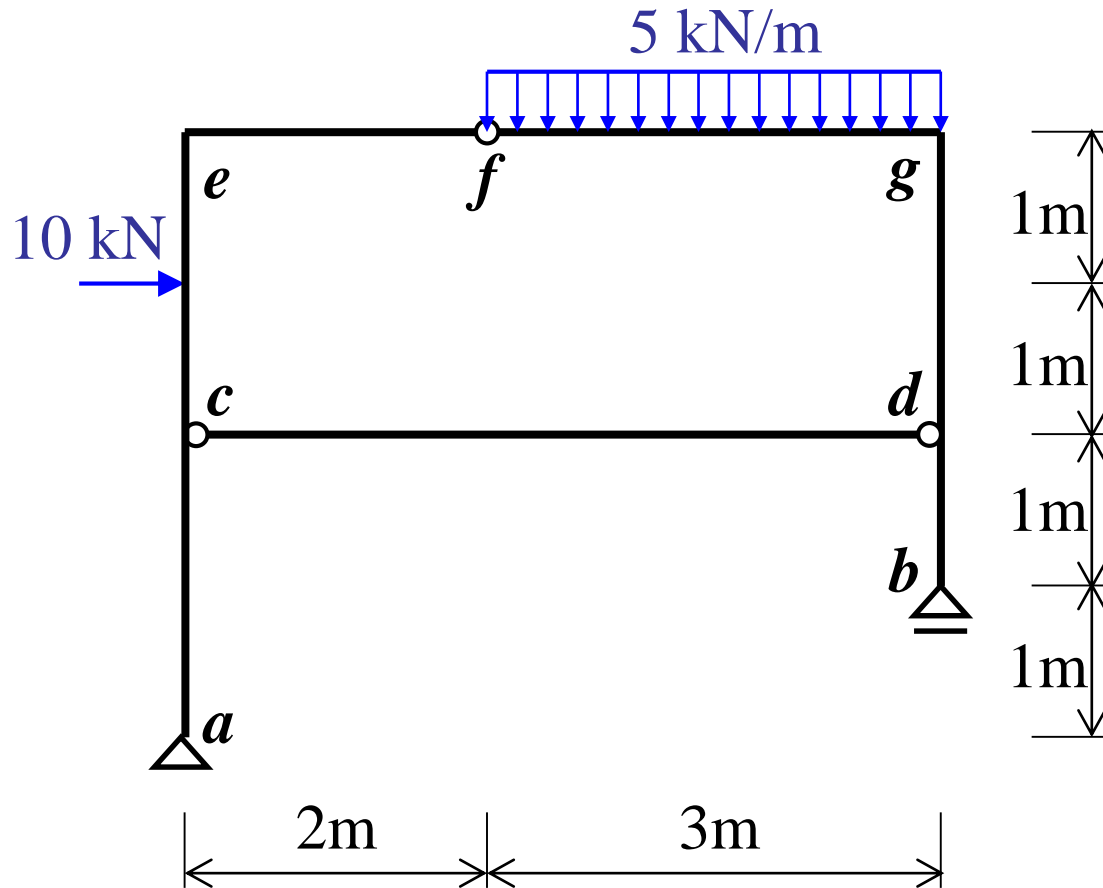
- Kombinace N a M
- Neutrální osa
- Výpočet extrémního napětí

Princip výpočtu

- Kombinace předchozích úloh
- Soustava přímých, šikmých a lomených nosníků spojených *vnitřními* vazbami
- **Postup**
  - Určení (potřebných) vnitřních a vnějších reakcí
  - Na každém prutu zavedeme lokální souřadný systém
  - Řešíme průběhy vnitřních sil prut po prutu

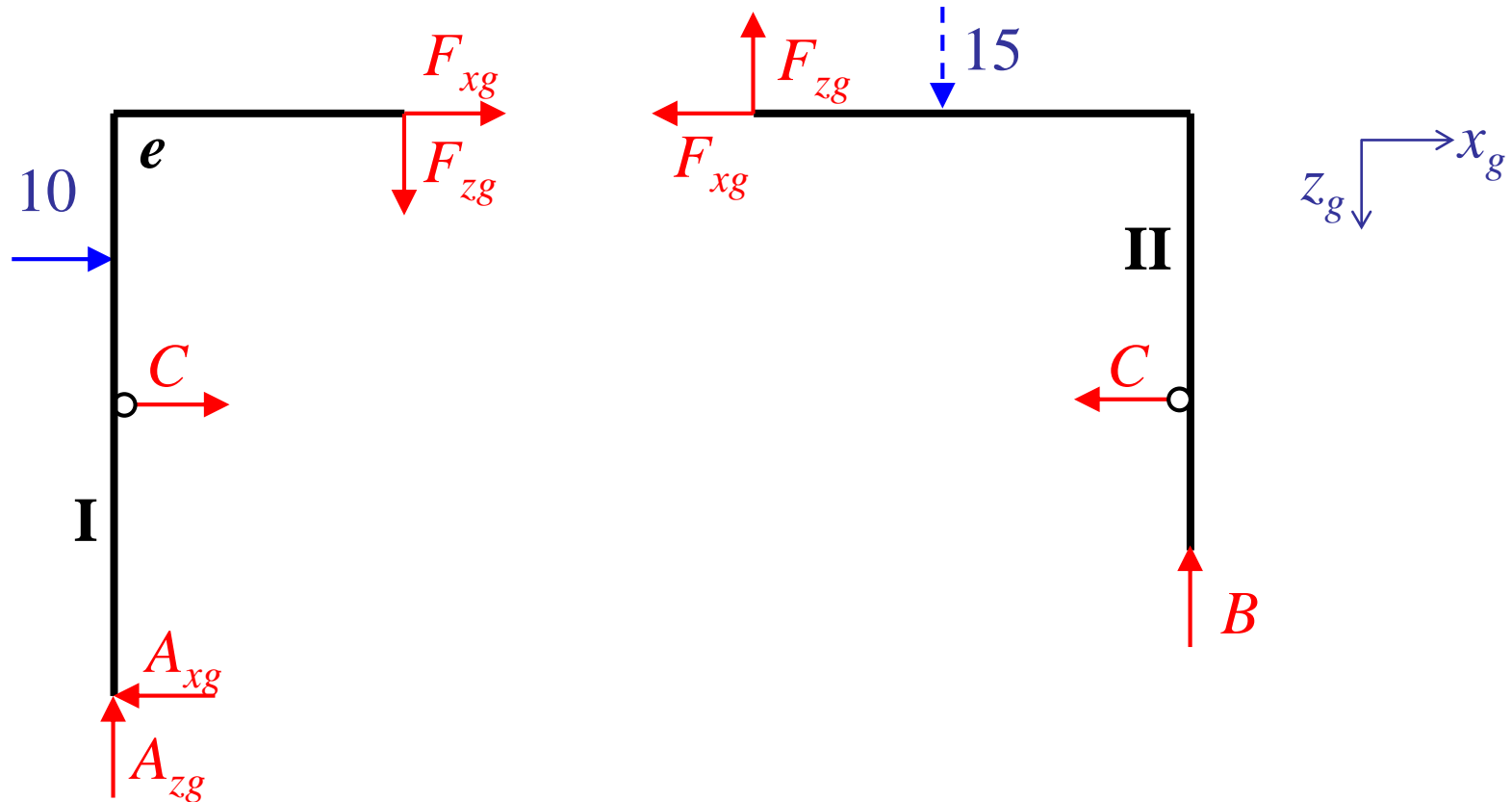
Příklad 1: Rámová konstrukce

Pro danou konstrukci

- Určete analytický průběh vnitřních sil na intervalech (f,g) a (d,g)
- Vykreslete průběh vnitřních sil

Příklad 1: Výpočet reakcí

Stupeň statické určitosti

$$s = 2 \cdot 3 - 2 - 1 - 1 - 2 = 0 \checkmark$$

Příklad 1: Výpočet reakcí

$$\text{I} + \text{II} \rightarrow A_{xg} = 10$$

$$\text{I} + \text{II} \overset{a}{\curvearrowright} 5B_{zg} - 15 \cdot 3,5 - 10 \cdot 3 = 0 \Rightarrow B = 16,5$$

$$\text{I} + \text{II} \downarrow A_{zg} + B - 15 = 0 \Rightarrow A_{zg} = -1,5$$

$$\text{II} \downarrow F_{zg} + 15 - B = 0 \Rightarrow F_{zg} = 1,5$$

$$\text{II} \overset{f}{\curvearrowright} -15 \cdot 1,5 + 3B - 2C = 0 \Rightarrow C = 13,5$$

$$\text{II} \rightarrow -F_{xg} - C = 0 \Rightarrow F_{xg} = -13,5$$

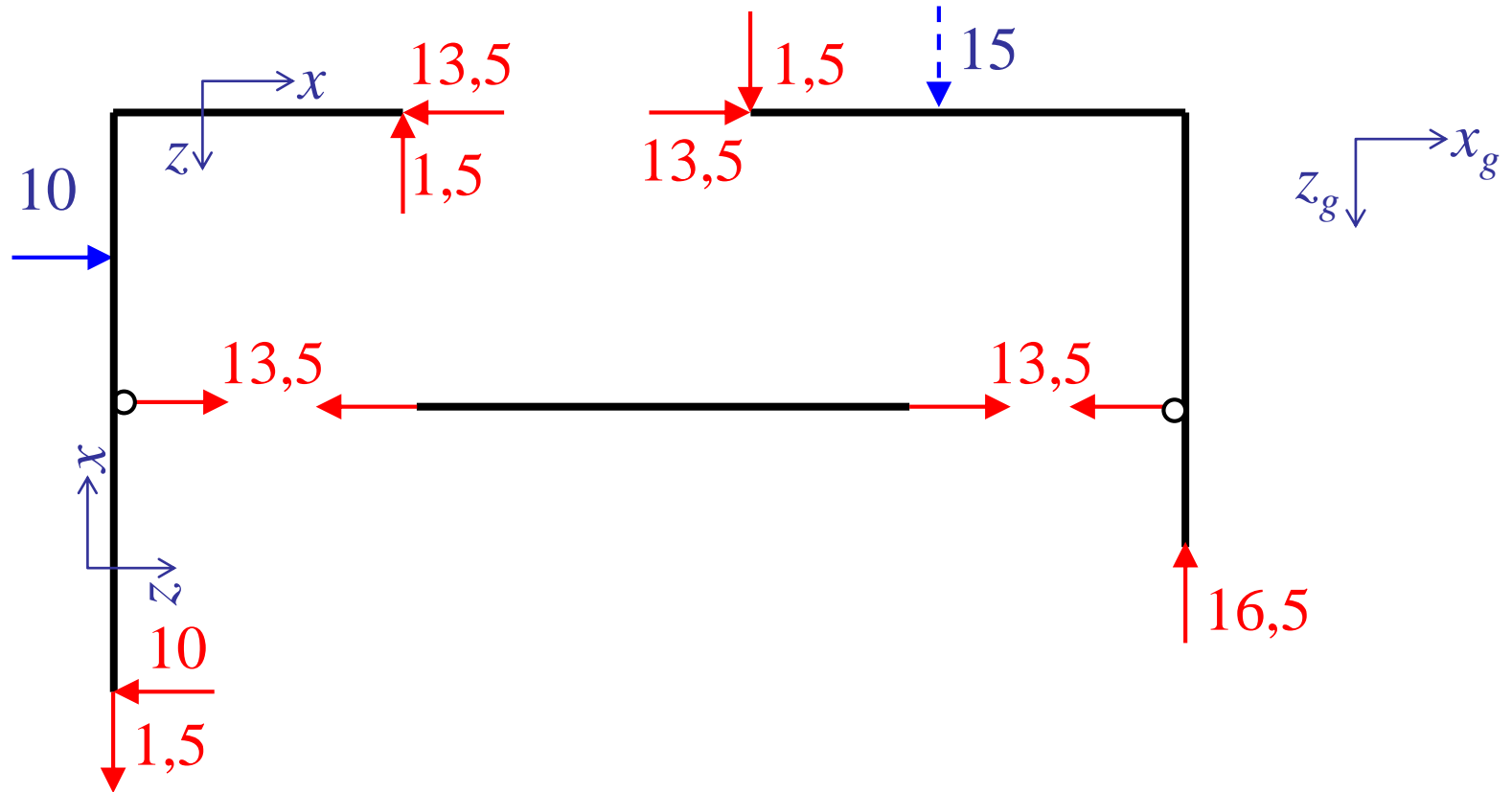
Kontrola:

$$\text{I} \overset{e}{\curvearrowright} 10 + 2F_{zg} + 2C - 4A_{xg} = 0$$

$$10 + 2 \cdot 1,5 + 2 \cdot 13,5 - 4 \cdot 10 = 0$$

$$0 = 0 \checkmark$$

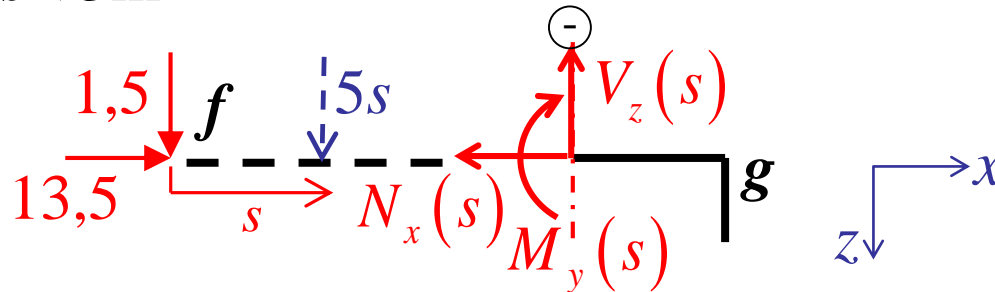
Příklad 1: Volba souřadných systémů

Stejná volba souřadného systému pro vodorovné a svislé pruty

Příklad 1: Analytické průběhy

Prut (f,g): $0 < s < 3\text{m}$

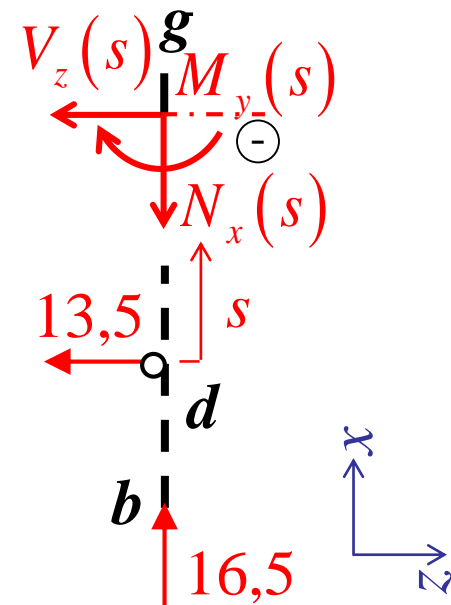

$$N_x(s) = -13,5 \quad N_x^{gf} = N_x(s=3) = -13,5$$

$$V_z(s) = -1,5 - 5s \quad V_z^{gf} = V_z(s=3) = -16,5$$

$$M_y(s) = -1,5s - 5s \cdot 0,5s \quad M_y^{gf} = M_y(s=3) = -27$$

Prut (d,g): $0 < s < 2\text{m}$

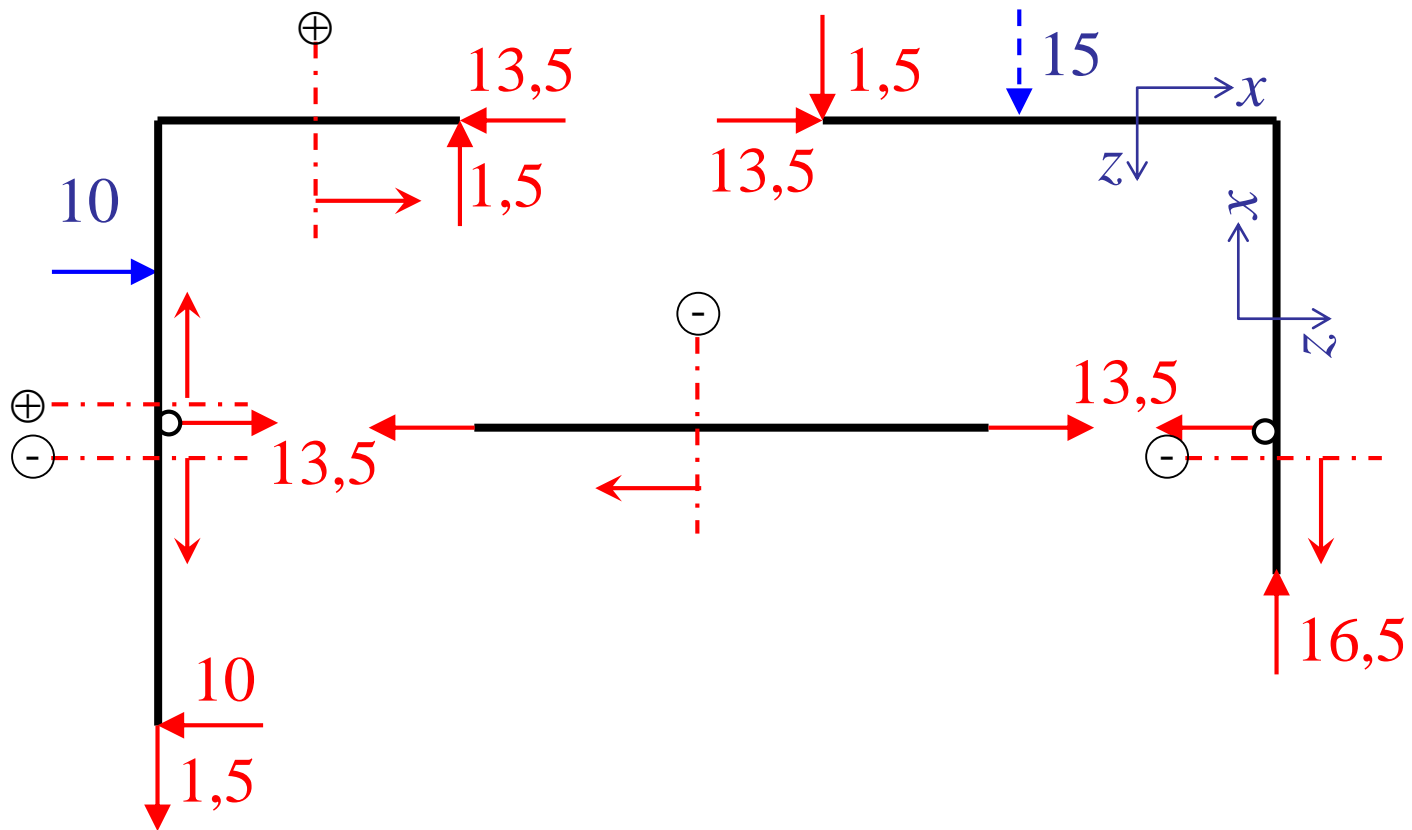
$$N_x(s) = -16,5 \quad N_x^{gd} = N_x(s=2) = -16,5$$

$$V_z(s) = 13,5 \quad V_z^{gd} = V_z(s=2) = 13,5$$

$$M_y(s) = 13,5s \quad M_y^{gd} = M_y(s=2) = 27$$

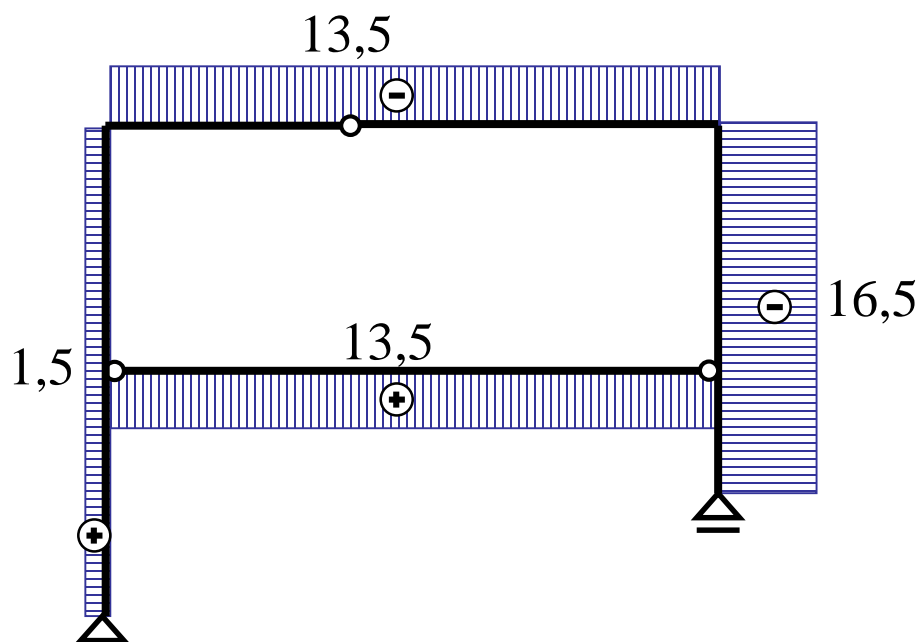

Příklad 1: „Odňaté části“ na zbytku konstrukce

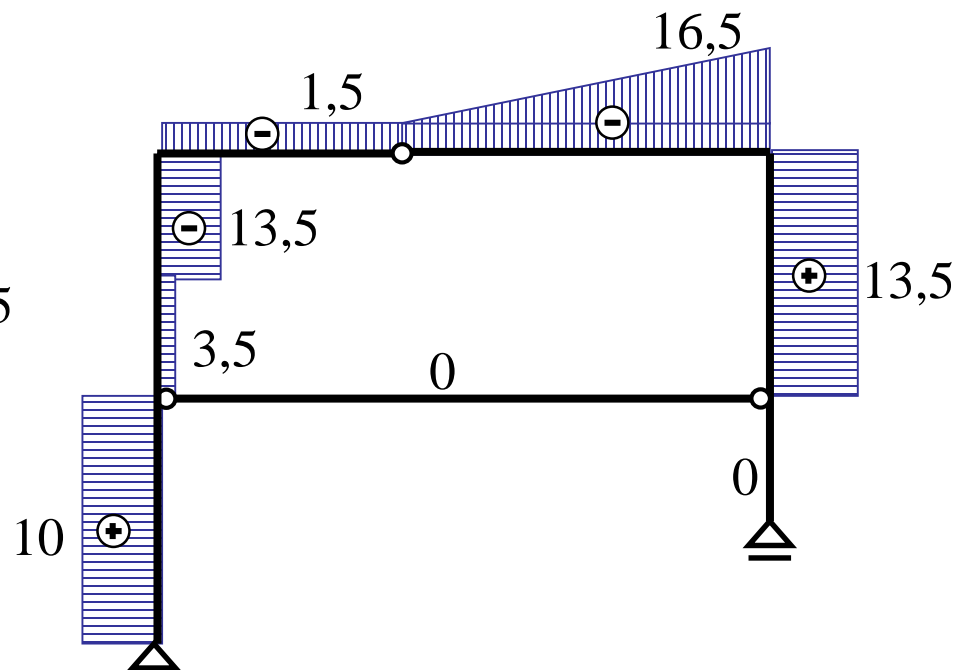

Příklad 1: Průběhy vnitřních sil

N_x [kN]

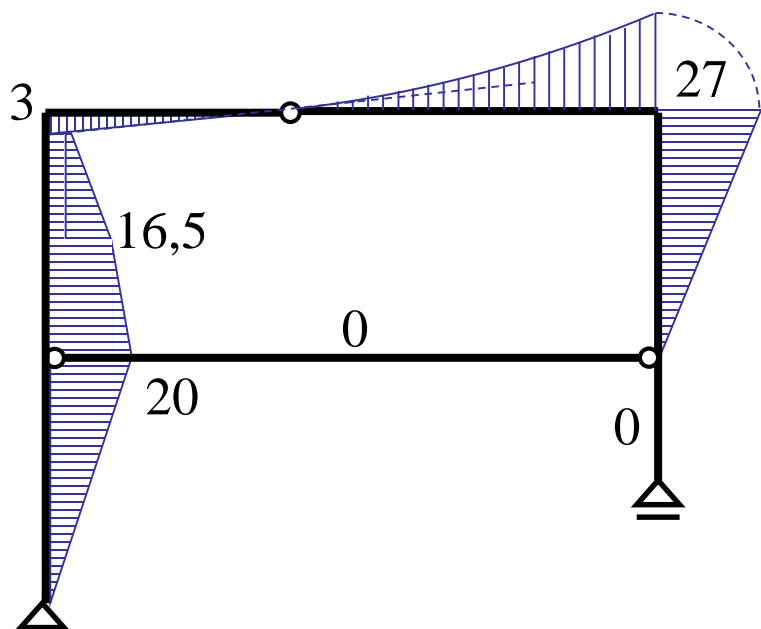

V_z [kN]

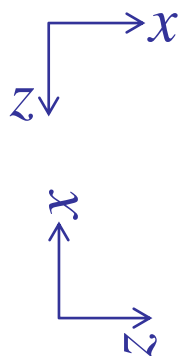
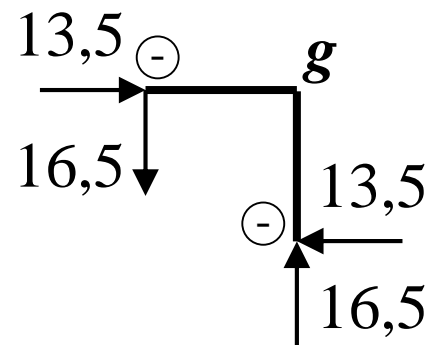
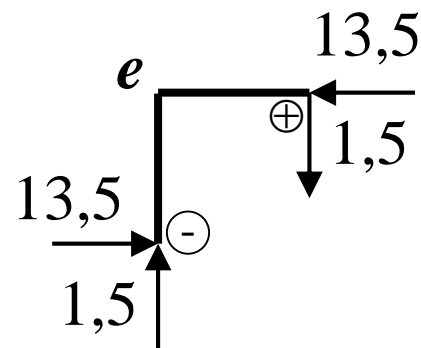

Příklad 1: Průběhy vnitřních sil

M_y [kNm]

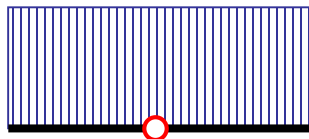
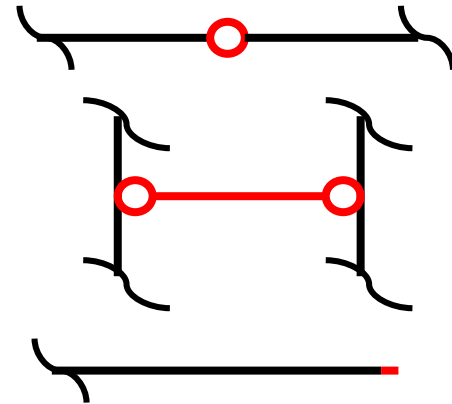
Styčnickové kontroly
(Silové)

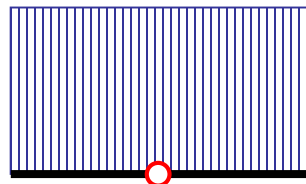
Kontroly vnitřních sil na složených soustavách

Vnitřní síly ve vazbách

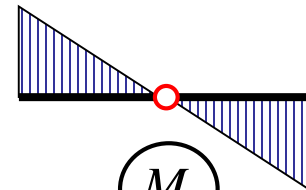
- Nezátížené vazby
  - Nezátížený kloub
 $M_y=0$
  - Nezátížený kyvný prut
 $V_z=0, M_y=0$
  - Nezátížený volný konec
 $N_x=V_z=0, M_y=0$
- Okolí zatíženého kloubu

N_x

V_z

M_y

Co nás čeká v deváté přednášce

Průběhy vnitřních sil na složených soustavách

- Princip výpočtu
- Příklad: Rovinná konstrukce
- Další kontroly průběhu vnitřních sil

Základní způsoby namáhání prutů

Tažený/tlačený prut

- Normálové napětí a deformace
- Modul pružnosti
- Využití při návrhu/posouzení kci

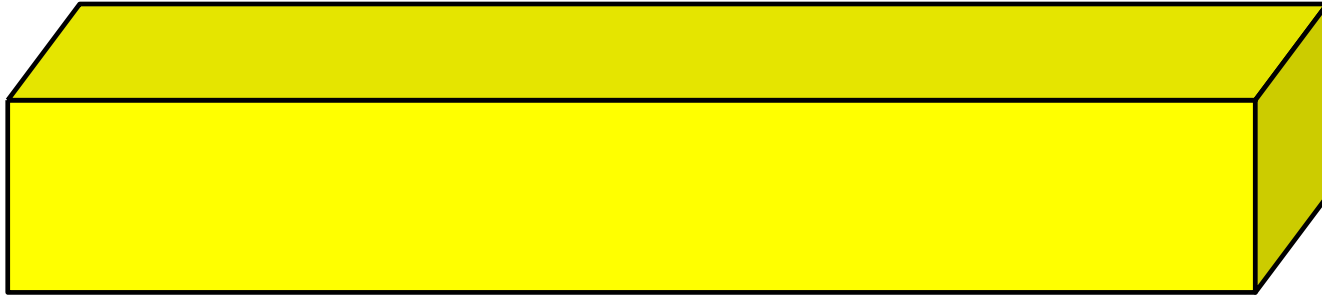
Ohýbaný prut

- Ohybová křivost prutu
- Jak souvisí napětí a křivost
- Jak souvisí napětí a M

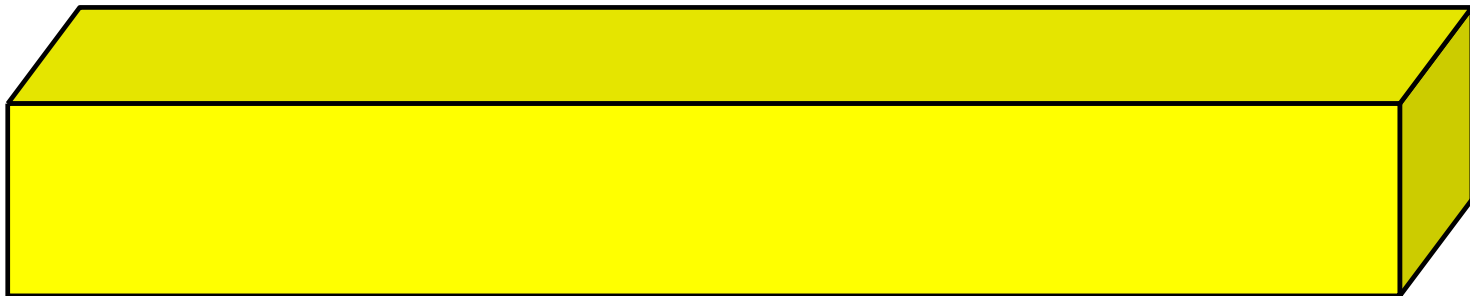
Zobecnění

- Kombinace N a M
- Neutrální osa
- Výpočet extrémního napětí

Základní typy namáhání prutů

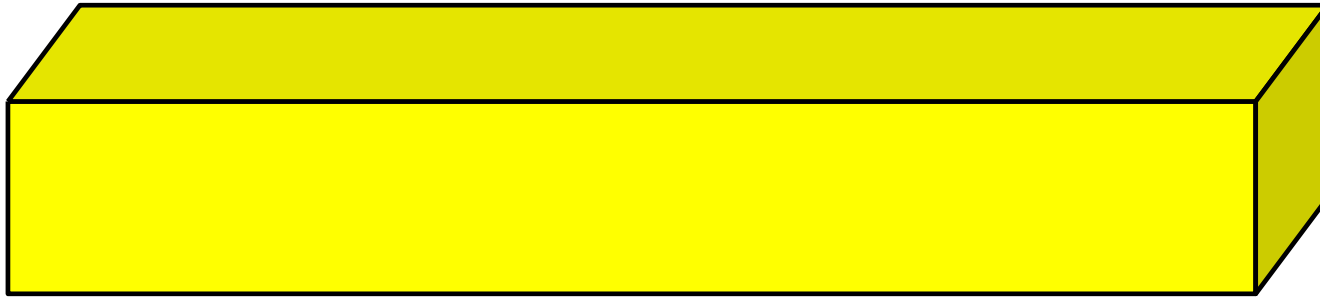
tah (tlak)

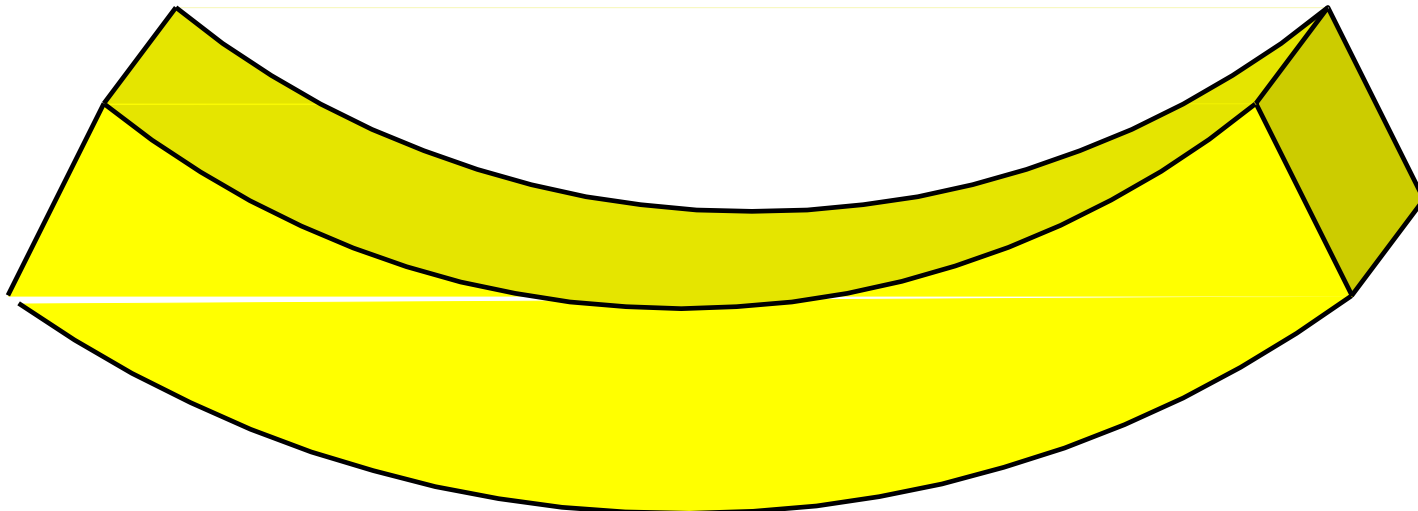
Dominantní pro

- sloupy
- pruty příhradových konstrukcí

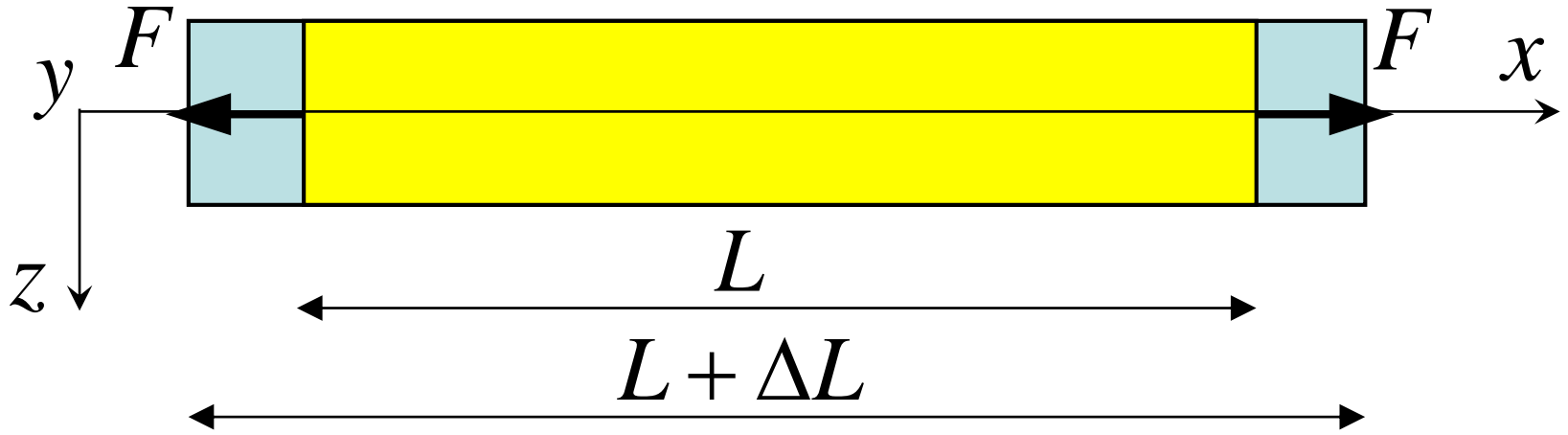
Základní typy namáhání prutů

ohyb

Tažený/tlačený prut

- Nenulové vnitřní síly

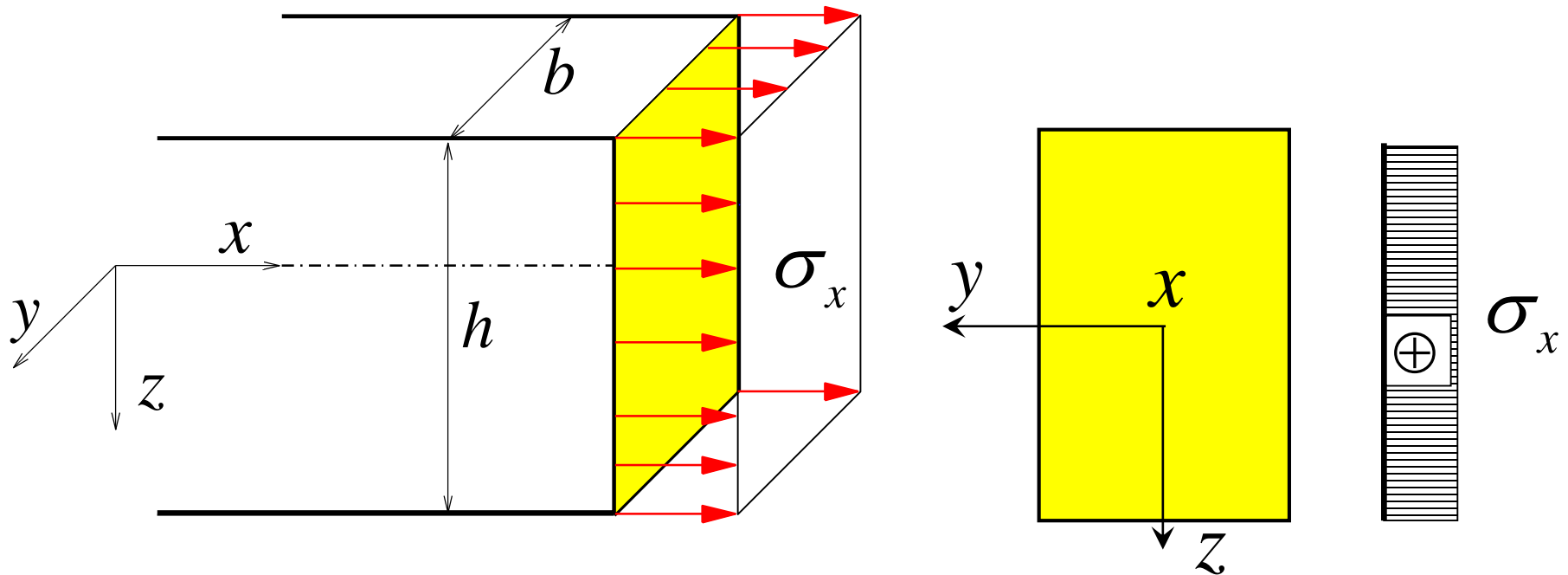
$$N_x = F$$

- Absolutní protažení ΔL [m]
- Relativní protažení/normálová **deformace**

$$\varepsilon_x = \frac{\Delta L}{L} [-]$$

Tažený/tlačený prut

Normálové napětí

$$\sigma_x = \frac{N_x}{bh} = \frac{N_x}{A} \text{ [Pa]}$$

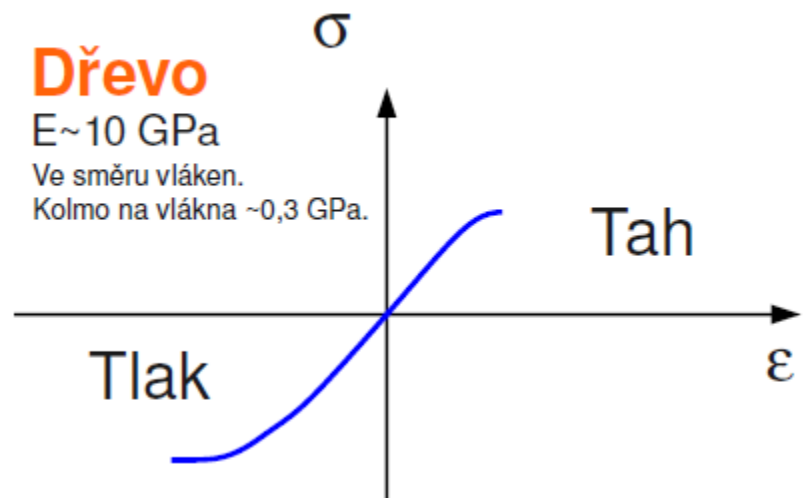
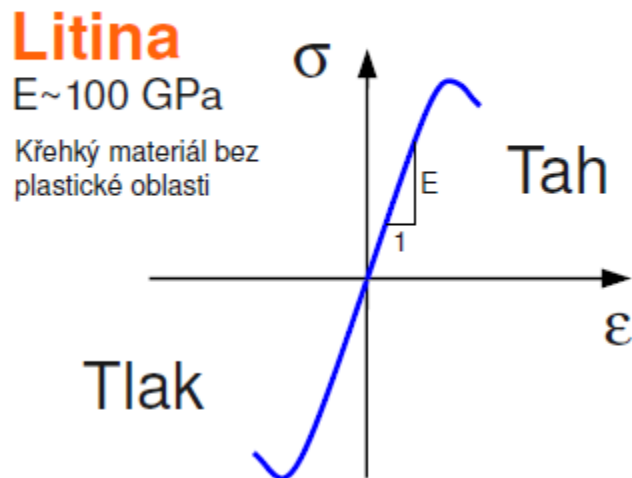
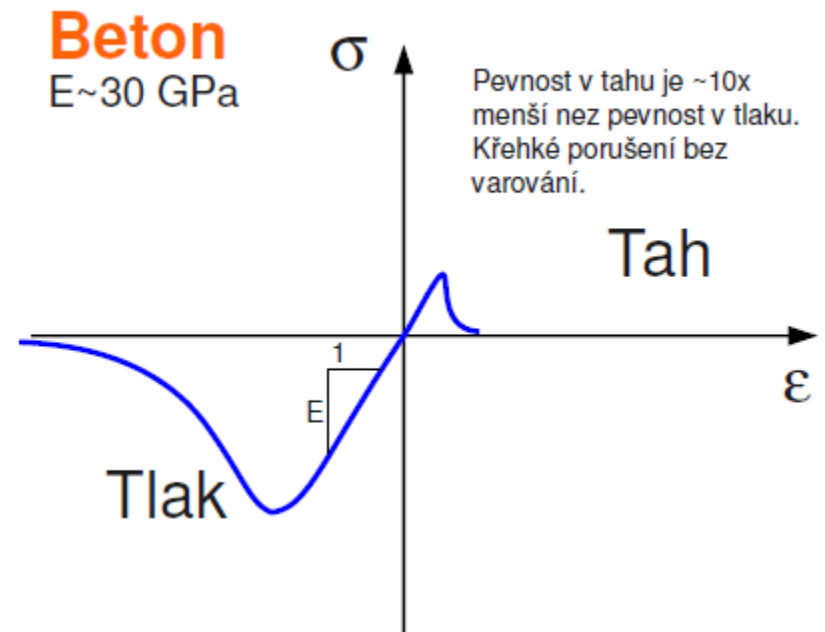
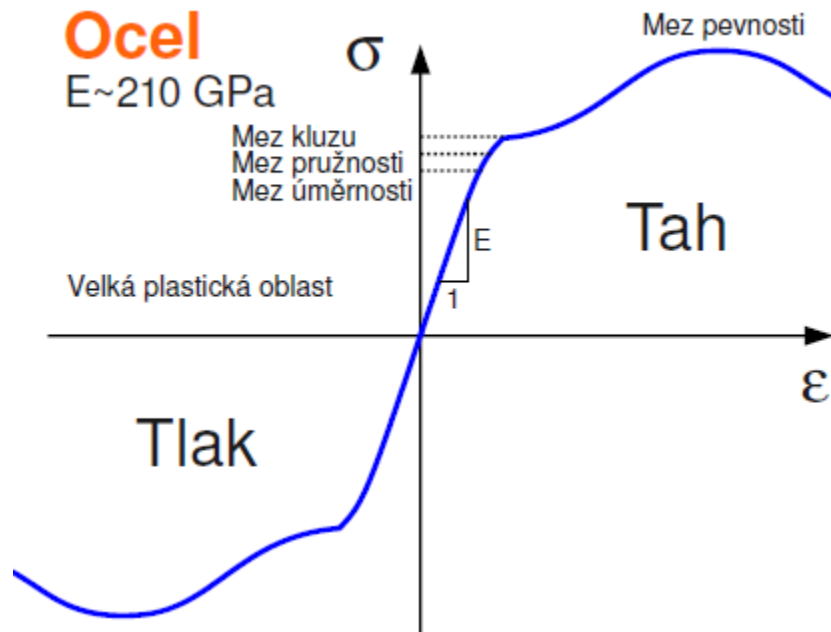
Vnitřní síla

Průřezová
charakteristika

rozděleno rovnoměrně po průřezu

charakteristika

Vztah mezi napětím a deformací

Vztah mezi napětím a deformací

- Hookeův zákon

$$\sigma_x = E \varepsilon_x$$

Materiálová konstanta

- Youngův modul pružnosti E [Pa]
- Nezávislé na geometrických rozměrech L, b a h

Využití např. při **posouzení/návrhu** konstrukcí

- Na úrovni „materiálu“

$$\sigma_x = \frac{N_x}{A} \leq f_d \leftarrow \text{Návrhová pevnost}$$

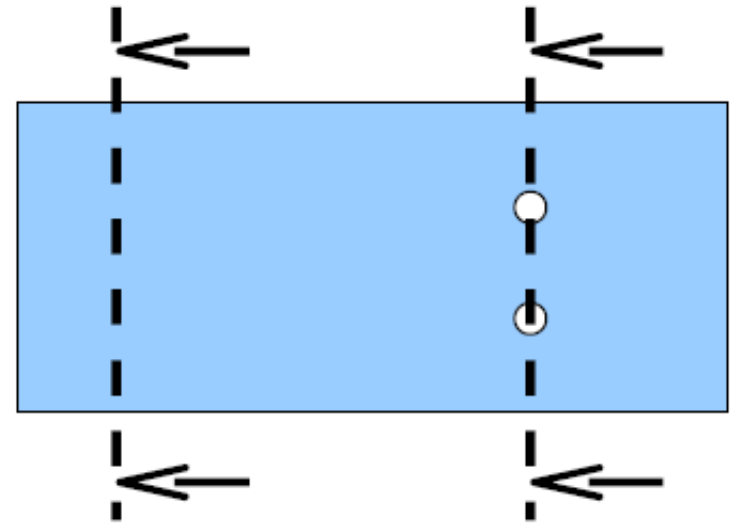
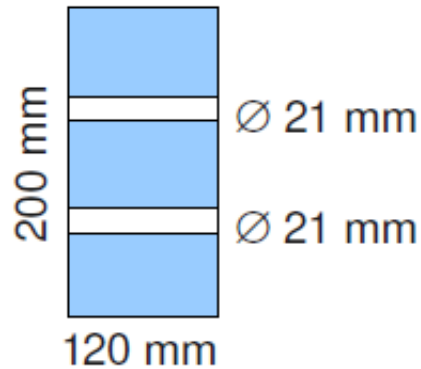
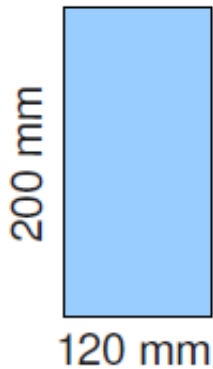
- Na úrovni „průřezu“

$$N_x \leq N_{Rd} = f_d A$$

Návrhová únosnost

Příklad

- Posudte únosnost plného a oslabeného průřezu

mezní únosnost materiálu $f_d = 8$ Mpa

Plný průřez

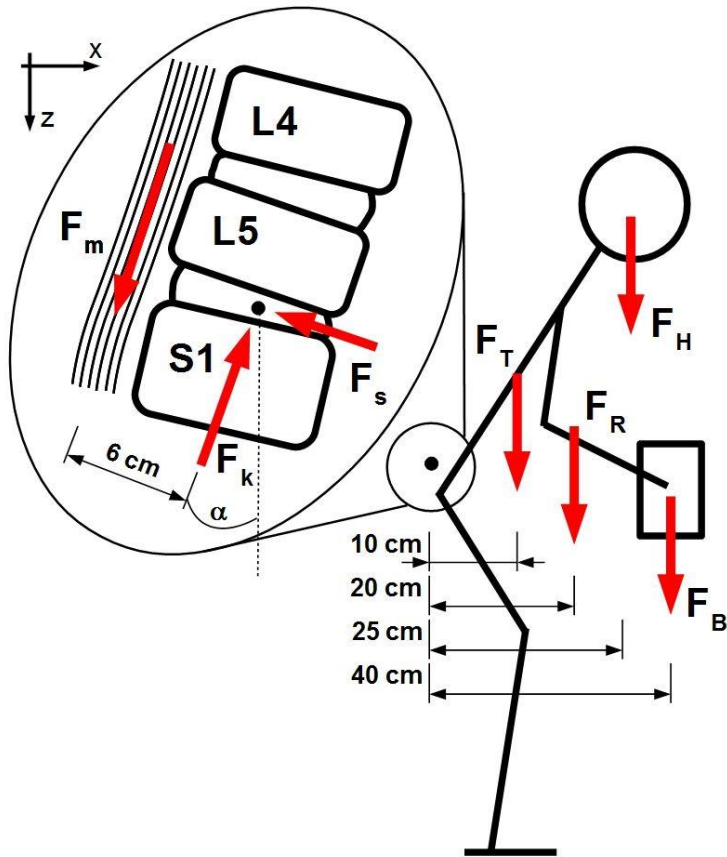
$$\sigma_x = f_d \geq \frac{N_{Rd}}{A^1} \rightarrow N_{Rd} = f_d \cdot A^1 = 8000 \cdot (0,12 \cdot 0,2) = 192 \text{ kN}$$

Průřez oslabený otvory

$$\sigma_x = f_d \geq \frac{N_{Rd}}{A^2} \rightarrow N_{Rd} = f_d \cdot A^2 = 8000 \cdot (0,12 \cdot 0,2 - 2 \cdot 0,021 \cdot 0,12) = 151,7 \text{ kN}$$

Trocha biomechaniky

Jaké bude namáhání páteře při zvedání břemen o hmotnosti 10 kg?

Neznámé:

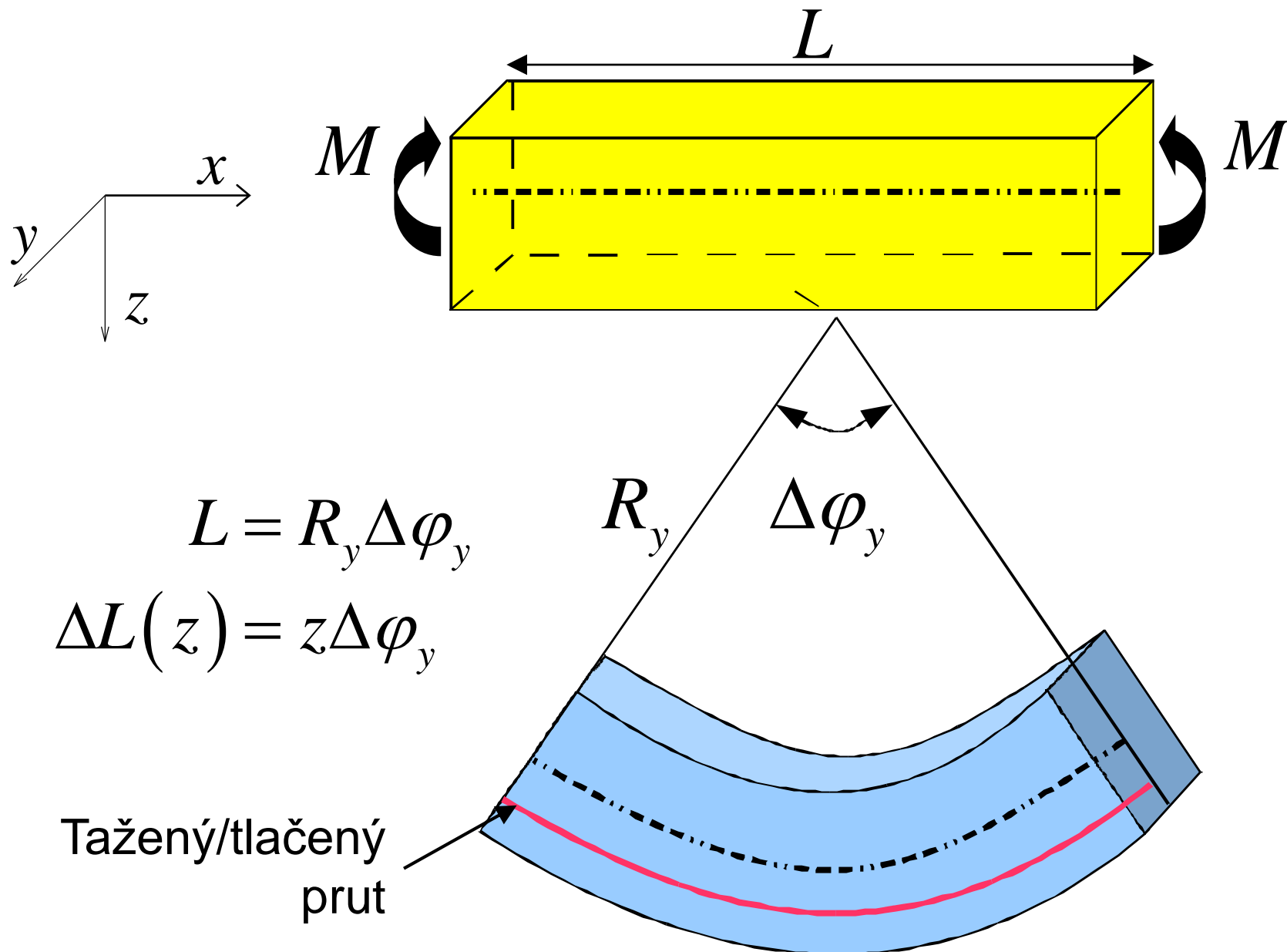
- F_m síla ve svalu *m. erector spinae*
- F_k tlaková síla v meziobrat. disku
- F_s smyková síla v meziobrat. disku

Znamé hodnoty:

- F_H hmotnost hlavy = 5,8 kg = 58 N
- F_T hmotnost trupu = 32,8 kg = 328 N
- F_R hmotnost paží = 8,1 kg = 81 N
- F_B hmotnost břemene = 10 kg = 100 N
- $\alpha = \text{cca } 20^\circ$

Ohýbaný prut

Ohýbaný prut

- Nenulové vnitřní síly

$$M_y = M$$

- Poměrná deformace

$$\varepsilon_x(z) = \frac{\Delta L(z)}{L} = \frac{z \Delta \varphi_y}{R_y \Delta \varphi_y} = z \kappa_y$$

Ohybová křivost

- Napětí

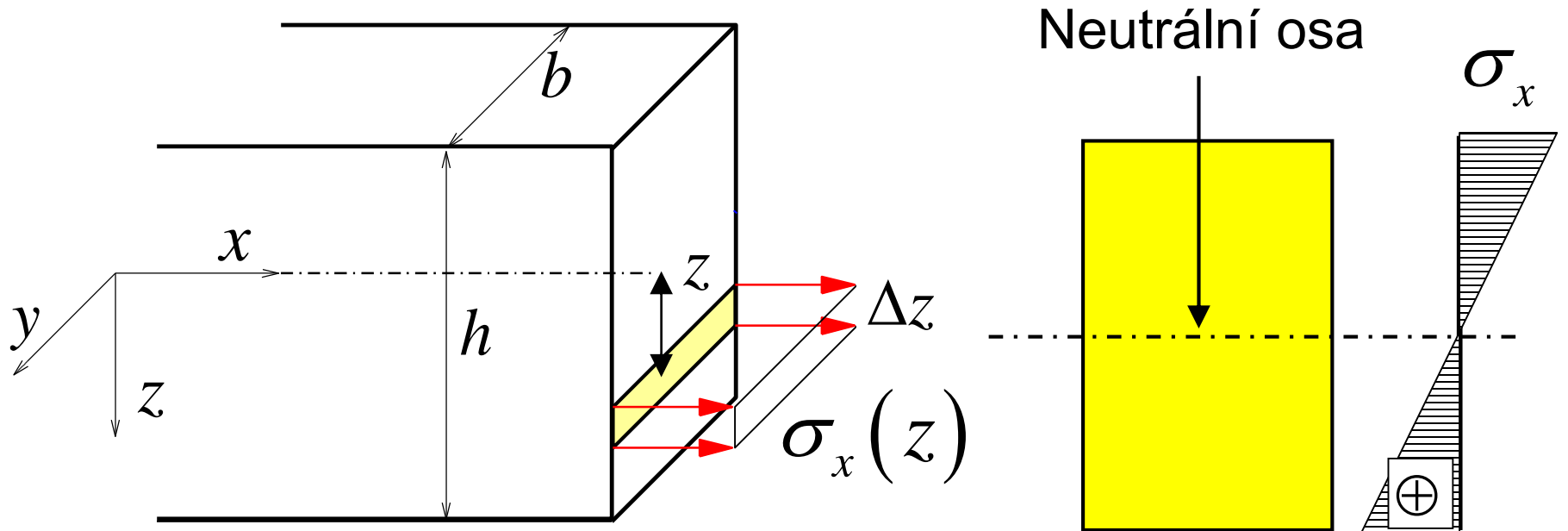
$$\sigma_x(z) = E \varepsilon_x(z) = E \kappa_y z$$

je rozloženo **lineárně** po výšce průřezu

- Jak ale souvisí s působícím momentem?

Ohýbaný prut

$$\Delta M_y \approx \sigma_x(z) \cdot b \Delta z \cdot z = E \kappa_y z \cdot b \Delta z \cdot z$$

- Výsledný moment

$$M_y = \int_{-h/2}^{h/2} E \kappa_y b z^2 dz = E \kappa_y b \left[\frac{z^3}{3} \right]_{-h/2}^{h/2} = E \kappa_y \frac{1}{12} b h^3$$

Ohýbaný prut

- Obecněji

$$M_y = E\kappa_y I_y$$

Průřezová
charakteristika

kde I_y [m⁴] je **moment setrvačnosti průřezu** k ose y

- Výsledná rovnice pro průběh napětí

$$\sigma_x(z) = E\kappa_y z = E \frac{M_y}{EI_y} z = \frac{M_y}{I_y} z$$

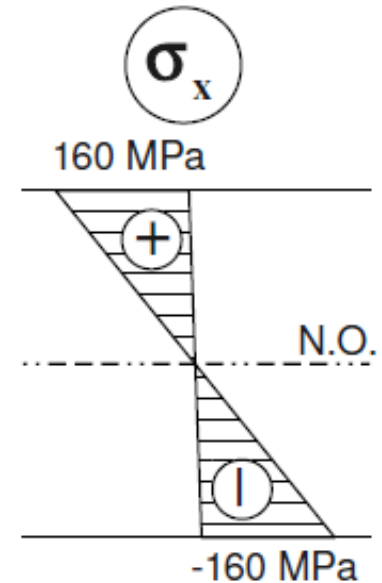
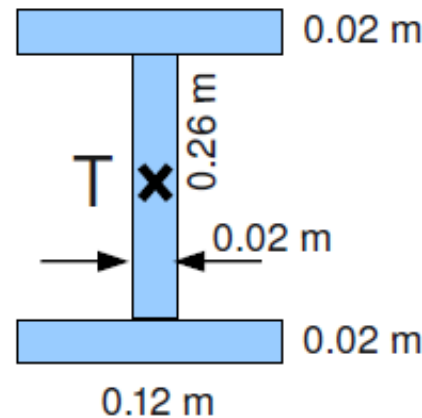
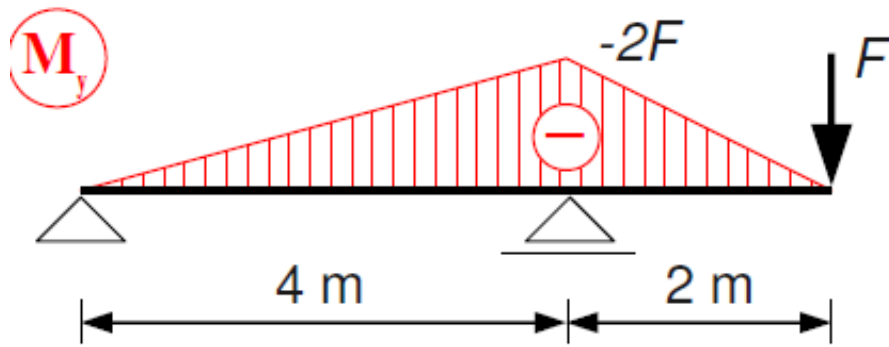
extrémní napětí tedy vznikají pro $z = \pm h/2$

- Proměnná hodnota ohybového momentu $M_y(x)$

$$\sigma_x(x, z) = \frac{M_y(x)}{I_y} z$$

Příklad: Maximální napětí

- Jak velká síla F může namáhat nosník, aby největší napětí nepřestoupilo $f_y = 160$ MPa?

$$\max M_y = -2F$$

$$I_y = 1.235 \cdot 10^{-4} \text{ m}^4$$

$$\sigma_x(z) = \frac{M_y}{I_y} z = -\frac{2F}{I_y} z$$

$$|\sigma_x^{\max}| = |\sigma_x(\pm 0,15 \text{ m})| = f_y$$

$$\Rightarrow F^{\max} = \frac{160 \cdot 10^6 \times 1,235 \cdot 10^{-4}}{2 \times 0,15} \text{ N} = 65,88 \text{ kN}$$

Některá zobecnění

- Ohyb okolo osy z

$$\sigma_x(y) = -\frac{M_z}{I_z} y$$

kde I_z [m⁴] je moment setrvačnosti průřezu k ose z , pro obdélník

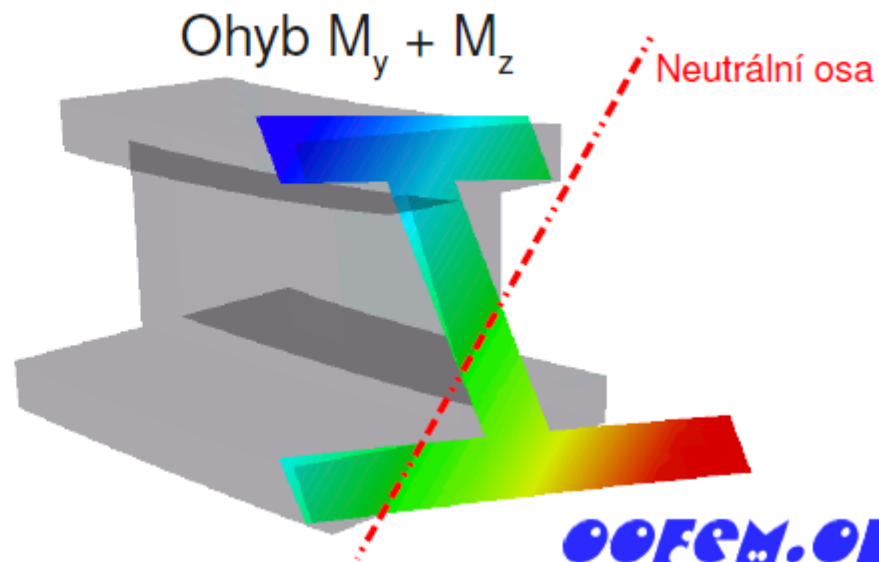
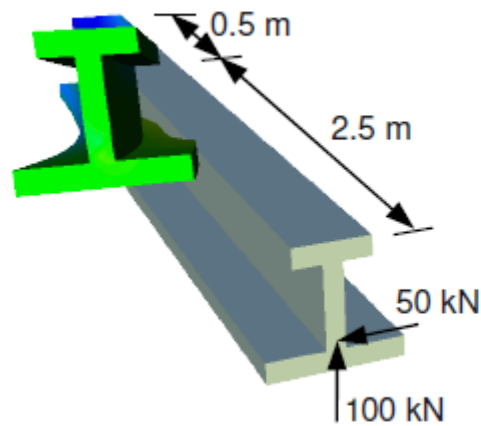
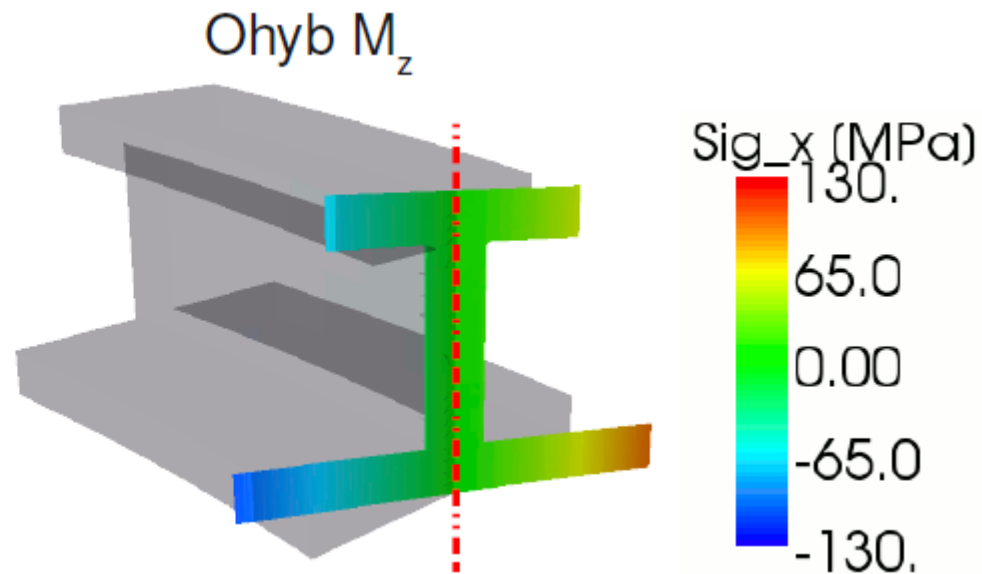
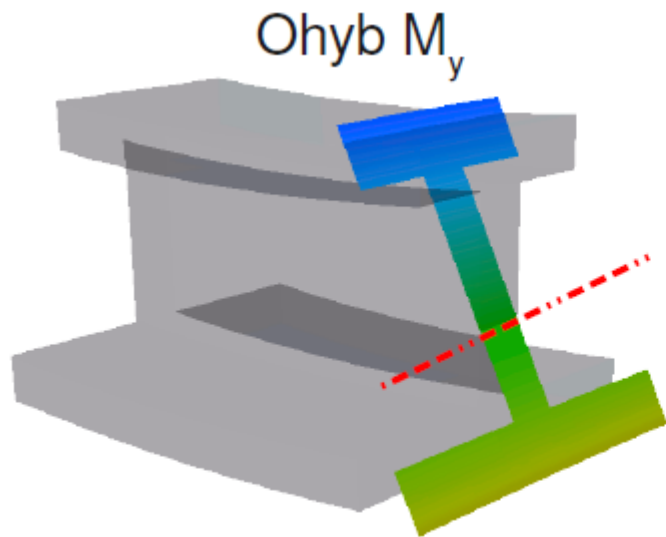
$$I_z = \frac{1}{12} b^3 h$$

- **Obecný vztah pro „obdélníkový“ průřez**

$$\sigma_x(x, y, z) = \frac{N_x(x)}{A} + \frac{M_y(x)}{I_y} z - \frac{M_z(x)}{I_z} y$$

na úrovni průřezu (x =konst) je tedy napětí **afinní** funkcí proměnných y a z

Některá zobecnění

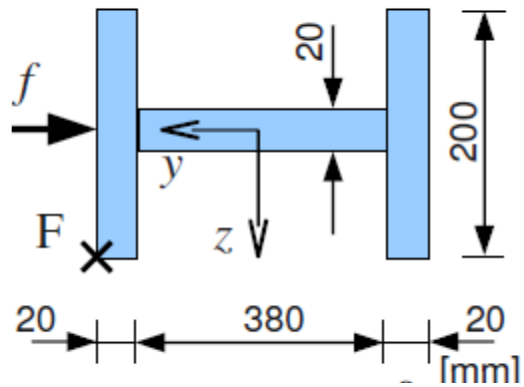
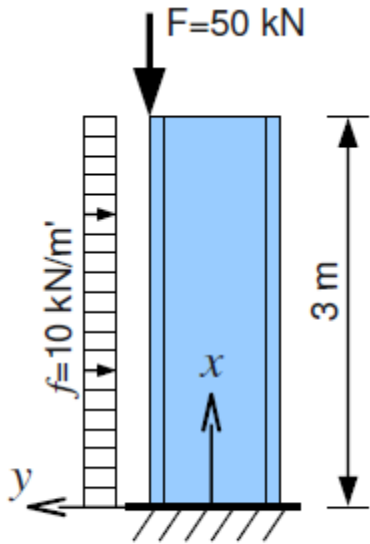
Některá zobecnění

- Průběh napětí nad průřezem je reprezentován rovinou
- Stopa roviny odpovídá **neutrální ose**

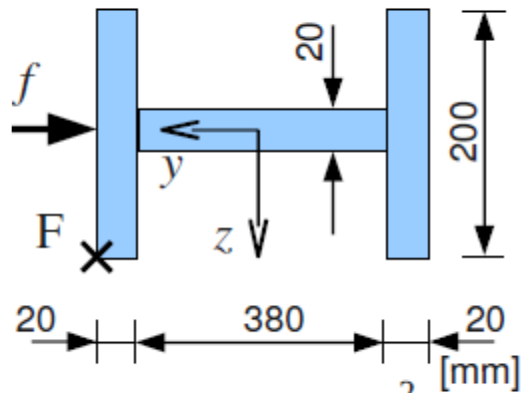
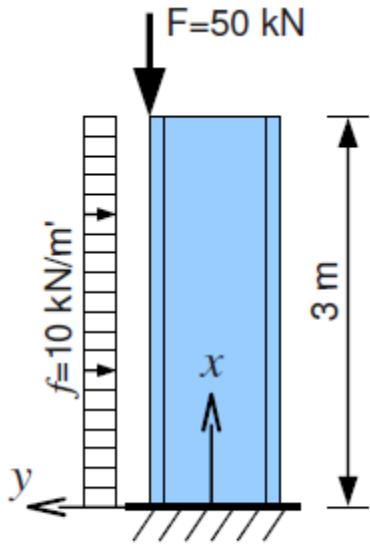
$$0 = \frac{N_x}{A} + \frac{M_y}{I_y} z - \frac{M_z}{I_z} y$$

- Na všech přímkách rovnoběžných s neutrální osou je hodnota napětí **konstantní**
- Největší/nejmenší hodnota napětí vzniká v bodu (nebo bodech) které leží
  - nejdále od neutrální osy
  - na hranici průřezu
- Průběh napětí tady stačí vynést **kolmo** na neutrální osu

Příklad

Příklad

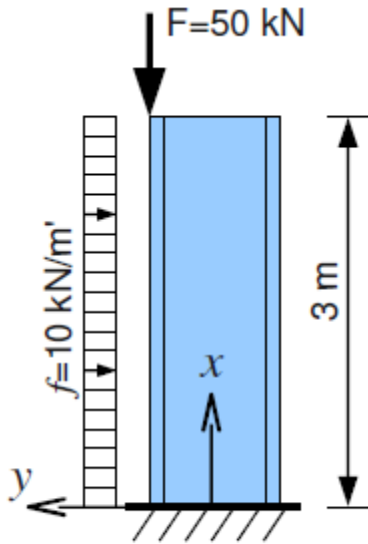
$$A = 1.56e - 2 \text{ m}^2$$

$$I_y = 2.692e - 5 \text{ m}^4$$

$$I_z = 4.1172e - 4 \text{ m}^4$$

Příklad

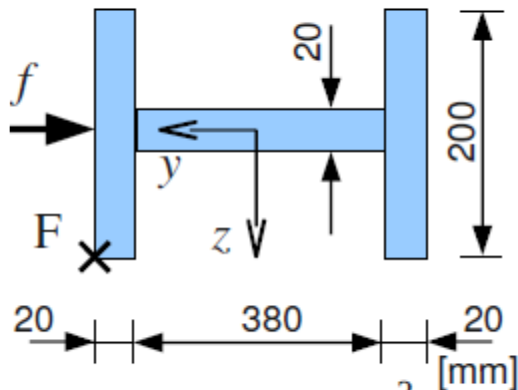

$$N_x = -50 \text{ kN}$$

$$M_y = -50 \cdot 0.1 = -5 \text{ kNm}$$

$$M_z = 50 \cdot 0.21 - 10 \cdot 3^2 / 2 = -34.5 \text{ kNm}$$

$$\sigma_x = \frac{N}{A} + \frac{M_y}{I_y} \cdot z - \frac{M_z}{I_z} \cdot y = \frac{-0.05}{1.56e-2} + \frac{-0.005}{2.692e-5} z - \frac{-0.0345}{4.1172e-4} y$$

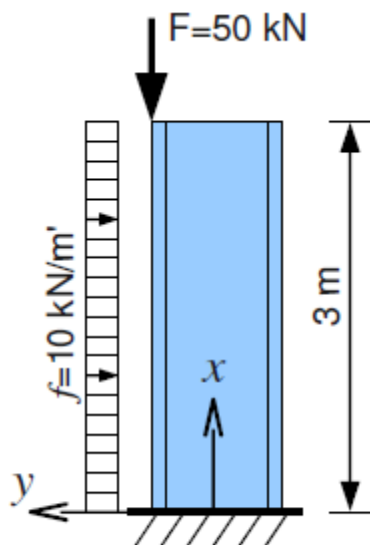

$$A = 1.56e-2 \text{ m}^2$$

$$I_y = 2.692e-5 \text{ m}^4$$

$$I_z = 4.1172e-4 \text{ m}^4$$

Příklad

$$N_x = -50 \text{ kN}$$

$$M_y = -50 \cdot 0.1 = -5 \text{ kNm}$$

$$M_z = 50 \cdot 0.21 - 10 \cdot 3^2 / 2 = -34.5 \text{ kNm}$$

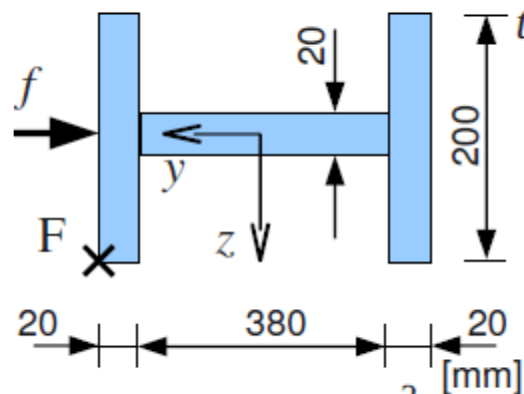
$$\sigma_x = \frac{N}{A} + \frac{M_y}{I_y} \cdot z - \frac{M_z}{I_z} \cdot y = \frac{-0.05}{1.56e-2} + \frac{-0.005}{2.692e-5} z - \frac{-0.0345}{4.1172e-4} y$$

$$= -3.205 - 185.7z + 83.8y$$

$$z=0, 0 = -3.205 + 83.8y_N, y_N = 38 \text{ mm}$$

$$y=0, 0 = -3.205 - 185.7z_N, z_N = -17 \text{ mm}$$

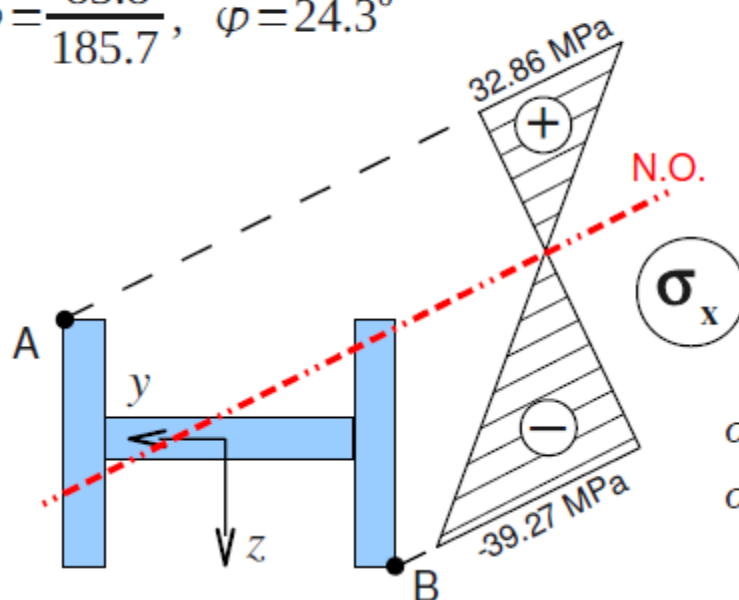
$$\tan \varphi = \frac{83.8}{185.7}, \varphi = 24.3^\circ$$

$$A = 1.56e-2 \text{ m}^2$$

$$I_y = 2.692e-5 \text{ m}^4$$

$$I_z = 4.1172e-4 \text{ m}^4$$

$$\sigma_x^{A[0.21,-0.1]} = 32.86 \text{ [MPa]}$$

$$\sigma_x^{B[-0.21,0.1]} = -39.27 \text{ [MPa]}$$

Shrnutí

- Obecná rovnice pro průběh napětí

$$\sigma_x(x, y, z) = \frac{N_x(x)}{A} + \frac{M_y(x)}{I_y} z - \frac{M_z(x)}{I_z} y$$

- Otevřené otázky
  - Jaké jsou podmínky na **volbu souřadného systému** (x, y, z)
  - Lze tuto rovnici formulovat i pro **obecné průřezy**?

*Tento dokument je určen výhradně jako doplněk k přednáškám z předmětu
Stavební mechanika R1 pro studenty Stavební fakulty ČVUT v Praze.
Dokument je průběžně doplňován, opravován a aktualizován a i přes
veškerou snahu autora může obsahovat nepřesnosti a chyby.*

*Při přípravě této přednášky byla použita řada materiálů laskavě
poskytnutých Janem Zemanem, Milanem Jiráskem, Vítem Šmilauerem a
Alešem Jírou Stavební fakulty ČVUT v Praze.*

*Pokud v textu objevíte nějakou chybu nebo budete mít námět na jeho
vylepšení, ozvěte se prosím na tesarek@fsv.cvut.cz*

Datum poslední revize: 09.12.2020